

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

Seda BEKTEŞ*
Mustafa KURT**

Öz

Son yıllarda değerler eğitimi ile ona bağlı kavramlara, öğretim programlarında sıkça yer verildiği görülmektedir. Ailede başlayan ve okulda devam eden değer eğitimi; değerlerin benimsenmesi, yaşam biçimi hâline getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önemlidir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerine değerler eğitimi bağlamında millî kimlik kazandırılması sürecinde Ziya Gökalp'ın Alageyik ve Turan şiirlerinin üstlendiği işlevleri tespit etmektir. Söz konusu amaca yönelik olarak Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirleri incelenmiştir, bu şiirler araştırmanın inceleme nesnesidir. Araştırma, nitel bir araştırma olarak yapılandırılmıştır ve nitel araştırma desenlerinden tekli durum çalışmasıdır. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan şiirlerde geçen millî/manevi değerlerle ilgili kategori listesi veri toplama aracı olarak değerlendirilmiştir. Nelson'ın değerler sınıflaması, araştırmanın inceleme nesnesi olan şiirlere, muhteva açısından uyarlanmış; bulgular bu sınıflandırmaya göre kategorize edilmiştir. Verilen bilgiler ve incelenen metinlerdeki bulgular neticesinde, çalışmada kullanılan şiirlerin muhtevalarında çok sayıda millî ve manevi değer unsurunun yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın amacına istinaden, adı geçen şiirlerin hedef kitlenin millî kimlik inşası sürecinde değerler eğitimine katkı sağlayacak unsurlar barındırdığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Millî kimlik, Ziya Gökalp, Türk dili ve edebiyatı eğitimi

The Effect of Ziya Gökalp's Poems "Alageyik" and "Turan" on the Process of National Identity Construction in the Context of Values Education

Abstract

In recent years, it has been observed that values education and its related concepts are frequently included in educational programs. Value education, which starts in the family and continues at school, is important in terms of adopting values, making them a lifestyle and transferring them to future generations. The purpose of this research study is to determine the functions of Ziya Gökalp's Alageyik and Turan poems in the process of gaining national identity for secondary school students in the context of values education. For the aforementioned purpose, Gökalp's poems named "Alageyik" and "Turan" have been examined as the object of the research. This study is structured as a qualitative research and is a single case study from qualitative research designs. Document review has been preferred as data collection method. The category list related to the national/spiritual values mentioned in the poems used in this research has been used as a data collection tool. Nelson's classification of values have been adapted to the poems, which are the object of study of the research, in terms of content, and the findings have been categorized according to this classification. As a result of the information given and the findings of the study, it

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Doktora Öğrencisi.
sedartuc2363@gmail.com ORCID: 0000-0002-3601-8224

** Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Öğretim Üyesi.
kurtm@gazi.edu.tr ORCID: 0000-0003-1838-3575

has been concluded that there are many national and moral values in the content of the poems examined in the research. Based on the purpose of the research, it has been determined that the mentioned poems contain elements that will contribute to the values education in the process of national identity construction of the target audience.

Keywords: Values education, national identity, Ziya Gökalp, Turkish language and literature education

Giriş

Eğitim öğretim faaliyetlerinin önemli uygulama alanlarından biri olan edebiyat eğitimi; bireyin kendini ifade edebilme, kendini geliştirme, kendisi ve çevresiyle uyumlu bir şekilde yaşamayı sağlayabilme gibi beceriler kazanmasında önemli bir işleve sahiptir. Hem edebiyatın hem eğitimin toplumsal bir niteliğe sahip olması, her iki alanın da toplumun yapısında meydana gelen değişimlere bağlı olarak farklılaşması sonucunu doğurur. Çünkü coğrafi şartlar, iklim, çevre yapısı, iktisadi yapı, siyasi yapı, kültürel özellikler, bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşanan toplumsal değişimlerin, toplum kültürünün nabzını tutan ve kültürün nesilden nesle aktarılmasına aracı olan sanatçılar üzerinde yansımalarının bulunması kaçınılmaz olacaktır. Bu sebeple Türk dili ve edebiyatı eğitimi ile edebî eserler üzerinde de dolaylı etkileri gözlemlenen toplumsal değişimler, şiir türündeki metinlerde şairin yaşadığı dönem ve söz konusu dönemdeki toplumsal veya siyasi olayların izlerine rastlamayı mümkün kılar.

Toplumsal değişim bütün çağlarda kaçınılmazdır ve nesiller arası farklılıklar olması da bu sebeple olağandır ancak bu farklılıkların, kuşakların birbirlerinin dilini, kültürünü anlamayacak bir ilişkiye sebep olacak düzeyde olmaması gerekir. Söz konusu bu dengenin sağlanabilmesi için ise değerler eğitimi önem kazanmaktadır. Değerler eğitiminin bireyin kazanımları açısından müspet sonuçlanabilmesi, verilecek eğitimin hedef kitlenin hazırbulunuşluk düzeyine uygunluğu ile orantılıdır. Hazırbulunuşluk düzeyinin belirlenebilmesi ve değerler eğitiminin edebiyat eğitimi bağlamında etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için değer kavramının kapsamı ve niteliğinin bilinmesi oldukça önemlidir.

Değer kavramı literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır (Aydın, 2003; Çelikkaya, 1996; Halstead & Taylor, 2000; Martorella, 2001; Schwart, 1992; Tezcan, 1974; Ulusoy ve Arslan, 2000) Değerler ve normları, kültürel kimliğin şekillenmesinde etkili olan kültür unsurları olarak tanımlayan Tural'a (1992) göre değerler, toplumun kültürel birikimi ile ortaya çıkan; toplumun tamamı tarafından kabul gören, toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen; tasvip ve teşvik gören, korunan kabulleniş ve inanışlardır. Haralambos (1987) ise değerler kavramını, toplumsal normların ya da toplumsal kuralların temelini de oluşturmaları sebebiyle, bir nevi toplumsal denetim aracı olarak görev icra eden unsurlar şeklinde ifade eder. Diğer yandan Özen, (2014) değerlerin özellikleri ile ilgili her toplumu diğerlerinden ayıran bazı farklılıklar olduğunu, bu farklılıkların toplumların; dilleri, dinleri, yaşayışları, mitolojileri, değerleri, tutumları, gelenek ve görenekleri olduğunu ifade etmektedir. Bütün bu değerlerin oluşumunun ise tarih ile eş değer olduğunu, hiçbir değerın kısa bir süre içinde oluşamayacağını vurgulamaktadır.

Özen'in fikirlerini destekleyen Çiftçi (2003), değerlerin değişebilirliği meselesinin aynı zamanda değerlerin evrenselliği ile de yakından ilgili olduğunu belirtmektedir. Evrensel değerler yahut genel geçer değerler dendiğinde, "herkesçe uygulanan değil, fakat herkesçe kabul edilen ve benimsenen, ortak akla dayanan kabul edilebilir bir ahlak" (s.14) anlayışının kastedildiğini ifade etmektedir. Araştırmacıların öne sürdüğü görüşlerden yola çıkarak değer kavramının toplumun geneli tarafından kabul edilen bir ahlak anlayışı olduğunu söylemek mümkündür. Hedef kitleye, bahsedilen genel ahlak anlayışının kazandırılması ise ancak değerler eğitimi ile mümkün olabilir. Bireylerin millî kimliklerinin gelişimi ise toplumsal kimliğin oluşmasına dolaylı katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada incelenen millî kimliğin inşası, bu açıdan üzerinde durulması gereken önemli bir husustur.

Erikson, bireylerin psikososyal gelişimlerini sekiz dönem içinde tamamladıklarını ifade eder. Bu gelişim dönemlerinin özelliği her dönemde biri olumlu diğeri olumsuz olan iki özellikten, birey tarafından hangisinin kazanılıp kazanılmadığını incelemektir. Bu dönemler, ilk dönem olan "temel

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

güvene karşı güvensizlik" döneminden başlayarak birbirlerinin üzerine kurulmakta ve hayat boyu bireyin sahip olacağı özelliklere etki etmektedir.

Arslan ve Arı'dan aktarılan bilgiler ışığında Erikson'un tasnif ettiği gelişim evrelerinden *Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş) döneminin* ergenlik dönemini kapsadığı söylenebilir. Bu da çocukluk ve yetişkinlik dönemi arasındaki, belirgin ve bilinçli bir evreyi ifade eder (Erikson,1968 akt. Arslan ve Arı, 2020). Toplumsal rollerdeki söz konusu arayışlar, bireylerin millî kimlik inşası sürecinin bir parçasıdır. Türkiye'deki bireylerin ortaöğretim sürecine tekabül eden Erikson'un Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası (12-21 yaş) evresi, millî kimlik inşası ve değerler eğitimi için kritik bir dönemdir. Çalışmanın hedef kitlesi, söz konusu kritik dönemde olan ortaöğretim öğrencileridir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programında ifade edilen kazanımlardan "Şiirde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler." kazanımıyla bu kazanımın alt kazanımları olarak ifade edilen "Şiirde şiirin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara ve/veya şiirin dönemin gerçekliğiyle ilişkisine değinilir. Bazı metinlerde ise içeriğin/göstergelerin genel anlamda doğal, toplumsal veya bireysel gerçeklikle ilişkisi üzerinde durulur." kazanımları, Erikson'un Toplumsal Kimlik Kuramı ile örtüşmektedir.

Selami Alan'ın *Tanzimat Edebiyatında Millî Kimlik İnşası* (2018, s.55) adlı eserinde belirttiği gibi "insan, sosyal bir varlıktır ve dünyaya geldiği andan itibaren gerek kişisel olarak gerekse sosyal açıdan birçok konuyla karşılaşır." Söz konusu bu çeşitliliğin sonucu olarak da sürekli kendini tanımlama hâliyle yüz yüze gelir. "Kimlik" kavramıyla açıklanan ve sosyal yaşamın bir gereği olan bu tanımlama, aslında bir kabullenme ve kabullenilme sürecidir. Mensubu bulunduğu ailenin sahip olduğu değerler bütünü kabul ederek yetişen birey, toplumda da bu kimliğiyle kabul görmekte ve yer edinmektedir. Bireyin diğer toplumlar nazarındaki yeri ise yine içinde yaşadığı sosyal hayatın değerleriyle ilişkilidir.

Araştırmada incelenen şiirlerin yazıldığı zaman dilimi edebiyat tarihi bakımından, *Millî Edebiyat Dönemi*'ne tekabül etmektedir. 19. yüzyıldan sonra Osmanlı'nın dağılmasıyla özellikle 20. yy. da ağırlığını gösteren fikir akımlarının Osmanlılık, İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük olduğu bilinmektedir. Millî Edebiyat ise 20. yüzyılın öne çıkan adıdır. Nitekim Osmanlılık fikrinin etkisini yitirmesinden sonra Türkçülük akımı yükselen değer olmaya başlamıştır. 1911'de Selanik'te çıkarılmaya başlanan *Genç Kalemler* dergisi etrafında bir araya gelen Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp ve diğer aydınlar Millî Edebiyat'ın temsilcisi olmuşlardır. Sade bir Türkçe ile yazılan eserlerde sanatçılar, vatan sorunları ve millî değerleri ortaya çıkarma amacı gütmüşlerdir.

Ziya Gökalp'ın "Millet ne ırki ne kavmi ne coğrafi ne siyasi ne de iradi bir zümre değildir. Millet, dilce, dince, ahlakça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir topluluktur" (Gökalp, 1976) ifadeleri toplumsal değerlerin millî kimlik inşasındaki rolünü destekler. Bu açıdan millet olmanın, aynı coğrafyada tesadüfi sebeplerle bir arada bulunmakla değil ortak değerleri paylaşmakla gerçekleşeceği kanaati güçlenir. Ayrıca, literatür incelendiğinde Ziya Gökalp'ın yazılı Türk çocuk edebiyatı içinde önemli bir yeri olduğu tespit edilmiştir (Beysanoğlu, 1964; Enginün, 1991; Gökalp, 1972; Tansel, 1989). Ateş (2004) Gökalp'ın yaşadığı dönemde çocuğa ve çocuk eğitimine önemle eğilen bir fikir adamı olduğunu belirtmektedir. Zira o, çocuklara Türk tarihini, Türk kültürünü öğretmek için sade bir dille didaktik manzumeler, destanlar ve masallar yazmıştır. Teoride ortaya koyduğu fikirlerini çocuk edebiyatı sahasına uygularken aynı zamanda fikirlerini çocuklara öğretmeyi hedeflediği görülür. Çocuk terbiyesinde derslerin oyunlar aracılığıyla verilmesi örneği, onun şiiri de eğitime ve terbiye amacıyla bir çeşit oyun gibi telakki ettiği anlamına gelir (TDV İslam Ansiklopedisi, 1996). Timurtaş'a göre (1960) Ziya Gökalp, Milliyetçi düşünceleri ile edebiyatımıza şekil vermek istemiş hem kendi fikirlerini hem de yaşadığı dönemin sosyal, siyasal etkileriyle şiirlerini dönemin ihtiyaçlarına, Millî Edebiyat ruhuna cevap verecek şekilde kaleme almıştır. "Alageyik" adlı şiir, onun bahsedilen nitelikteki eserlerinden biri olması bakımından önemlidir. Şairin fikir hayatı düşünüldüğünde şiirin, millî kimlik inşası sürecinde değerlerle ilgili unsurların eğitimi için örnek teşkil edebilecek bir metin olabileceği değerlendirilmiştir.

Okullarda verilen her dersin, değerler eğitimine katkısının olduğu söylenebilir. Türk Dili ve Edebiyatı Dersi de hedef kitlenin hem millî ve manevi hem de evrensel değerlerle ilgili farkındalıklarını geliştirmelerine katkı sağlar. Asıl amacı öğrencilerin okuma, dinleme becerilerini geliştirmesi, dil bilgisi kurallarını, diksiyon kurallarını öğrenmesi ve okuma alışkanlıkları kazanması olan Türk Dili ve Edebiyatı

Dersi, bu katkıyı öğrencilere, hiç şüphesiz ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla sağlayabilir. Millî ve manevi değerler (dil, din, kahramanlık, medeniyet, örf ve âdetlere bağlılık, vatanseverlik, vatana, tarihe sevgi...) insan yetiştirmede, evrensel değerlere ulaşmanın basamağı olarak düşünüldüğünde nihai hedef için değerler eğitiminin önemi daha iyi anlaşılabilir. Türkçe ve edebiyat dersleri gerek metinlerin çeşitliliği ve sayısı gerekse muhteva açısından oldukça zengindir. Masal, hikâye, roman, destan, tiyatro, şiir gibi edebî türlerdeki metinler aracılığıyla değerlere ilişkin unsurların eğitimi verilebilir. Edebî metinlerin estetik kaygı ile yazılmış olması bu hususta büyük öneme sahiptir.

Ayrıca, Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programının Özel Amaçlarında (MEB, 2018, s.12) hedef kitlenin “Edebiyatın doğasını, işlevini, birey ve toplum için önemini kavramaları, edebî metinler aracılığıyla Türkçenin inceliklerini, Türk edebiyatının tarih içinde gösterdiği değişim ve gelişimi tanımları; Türk edebiyatına ait eserler aracılığıyla millî, manevi, ahlaki, kültürel ve evrensel değerleri anlamaları” hedefleri bulunmaktadır.

Diğer yandan Kurt’un (2017, s.437) da belirttiği gibi edebî metinlerin özellikle yazıldıkları dönemin zihniyetini oluşturan pek çok unsurunu bünyesinde barındırması, onların bir öğretim aracı olmasa bile bir inceleme aracı olarak kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Kurt (2017), Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde kullanılan edebî metinlerin bu ders çerçevesinde değerler eğitimi ile ilgili şu işlevleri üstlendiğini ifade etmektedir “a) Metinler, içerdikleri unsurlarla yazıldıkları dönemin tarihî, sosyolojik, psikolojik ve genel anlamda bütün kültürel değerlerini taşırlar.

b) Metinler, kendilerini inşa eden geleneğin ve daha dar alanda yazarların dil ve dünya karşısındaki tutumlarını yansıtır.

c) Metinler bağlı oldukları edebî akım, gelenek, yöneliş ve eğilimleri yansıtan birer aynadır.

ç) Türkçeyle yazılmış edebî metinleri okumak, milletimize ait kültürel değerleri benimsemenin ve fark etmenin de bir aracıdır.”

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerine değerler eğitimi bağlamında millî kimlik kazandırılması sürecinde Ziya Gökalp’in Alageyik ve Turan şiirlerinin üstlendiği işlevleri tespit etmektir. Bu amaca yönelik daha detaylı sonuçlara ulaşmak için şu alt problemlerden yararlanılmıştır:

1. Alageyik şiirinin millî kimlik inşası sürecindeki işlevi nedir?

2. Turan şiirinin millî kimlik inşası sürecindeki işlevi nedir?

3. Ziya Gökalp’in Alageyik ve Turan adlı şiirlerinde değerlere (sevgi (vatan, tarih), hürriyet severlik; dil, din sevgisi, kahramanlık; kültür, örf ve âdetlere bağlılık...) ne oranda ve ne şekilde yer verilmiştir?

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp’in “Alageyik” ve “Turan” Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi Bakımından İncelenmesi adlı bu çalışmanın değerler eğitimi alanına söz konusu açılardan katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, *Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp’in “Alageyik” ve “Turan” Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi Bakımından İncelenmesi* adını taşıyan nitel araştırma desenlerinden tekli durum çalışmasıdır. Merriam (2013) durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Öte yandan, Creswell (2007)’e göre durum çalışması; araştırmacının zaman içinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırma, insanın kendi potansiyelini anlaması, sırlarını çözmesi ve çabasıyla inşa ettiği sosyal yapı ve sistemlerin derinliklerini keşfetmek için geliştirdiği bilgi üretme biçimlerindedir. Nitel yöntemle desenlenmiş araştırmalarda incelenen olay veya olgu hakkında derin bir algıya ulaşma gayreti söz konusudur (Morgan, 1996). Merriam (1995), araştırmacının kendi deneyimlerini, inançlarını, önyargılarını araştırma içinde net olarak ortaya koymasının verilerin nasıl yorumlandığını, okuyucunun anlamasına yardımcı olduğunu, dolayısıyla geçerliliği artırıcı özellik taşıdığını savunmaktadır. Araştırmacının araştırma sürecinde kendi rolü üzerinde sürekli olarak düşünmesi, kendi inanç ve

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

tutumunu verilere ve sonuçlara dayatmasını engelleyerek geçerliliği artırır. Nitel araştırmalarda kişisel disiplin, nitel araştırmacılara aşırı öznellikten kaçınmada yardımcı olur.

Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Verilen bilgilerden yola çıkılarak araştırmanın inceleme nesnesini Ziya Gökalp'ın Alageyik (Türk Yurdu, "Altın Armağan -2-" Yıl:2, Sayı: 24'e ilave, s.459) ve Turan (Türk Yurdu, "Altın Armağan" Yıl:1, Sayı: 24'e ilave, 17 Ekim 1912- 4 Teşrinievvel 1328, s.419) adlı şiirleri oluşturmaktadır. Söz konusu şiirlere dijital ortamdaki Eski Harfli Türk Yurdu Ciltleri üzerinden ulaşılmış; şiirler orijinal Osmanlıca metinden yeni harflere aktarılarak kullanılmıştır. Şiirlerin, Latin Harfli tam metinleri bu bölümde verilmiştir.

Alageyik ve Turan adlı şiirlerde geçen *Millî Kimliğin İnşası Sürecinde Şiirlerde Yer Alan Türkçü-Turanlı Kavramlar* Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Millî Kimliğin İnşası Sürecinde Şiirlerde Yer Alan Türkçü- Turanlı Kavramlar

Şiirin Adı	Kavramlar
<i>Alageyik</i>	Sırlı eriği kapan alageyik, kahramanın bindiği akdoğan, Kafdağı, geyiğin dile gelmesi, sır olmak, kahramanı bekleyen dünya güzeli, sırlı elma, aksakallı cüceler, cinler devler, dev şahı; bir kapısı açık bir kapısı kapalı olan saray önünde, atın önüne et, itin önüne ot konulmuş olması, elmas oda, ifritin tutsağı, açıl denilince açılan kapı, Alageyik, altınköşk, kılıç, Kırgız, Turan (2), Türk (3), demir kapı, at sırtı, yurt, bozkurt, il
<i>Turan</i>	Tarih, güzide, şanlı, necip ırk, zafer (2), vatan (2), Türkiye, Türk, Türkistan, müebbet bir ülke, Turan, Attila, Cengiz, Sezar, İskender, Oğuz Han (2)
Toplam	90 Kavram

Alageyik

Çocuktum, ufacıktım,
Top oynadım acıktım!

Dağdan yürü, kırdan git,
"Altınköşk"e çabuk yit,

Devlere el bağlıyor!
Gizli gizli ağlıyor...

Buldum yerde bir erik,
Kaptı bir alageyik!

Seni bekler ezeli...
Orda dünya güzeli!

Kılıcımı çıkardım,
Perileri kurtardım!

Geyik kaçtı ormana,
Bindim bir akdoğan;

Bin yıllık çile doldu!
Bunu dedi, sır oldu.

Kurtardığım periler,
Adım adım geriler,

Doğan yolu şaşırdı,
Kafdağı'ndan aşırıldı...

Yedim sırlı elmayı,
Gördüm gizli dünyayı

Kanadını açardı,
Selâm verir kaçardı!

***

Attı beni bir göle...
Gölden çıktım bir çöle...

Gündüz oldu geceler;
Aksakallı cüceler,

Az uz gittim, dolaştım:
Altınköşk'e ulaştım.

Çölde buldum izini;
Koştum, tuttum dizini!

Korkunç devler hortladı;
Cinler cirit oynadı;

Bir kapısı açıktı,
Öteki kapanıktı.

Geyik beni görünce...
Düştü büyük sevince!

Kesik başlar yürürdü;
Saçlarımı sürürdü;

Kapalıyı açarak,
Açığa vurdum kapak,

Verdi bana bir elma,
Dedi: Dinlenme, durma!

Bir de baktım melekler...
Başlarında çiçekler...

At önünde et vardı,
İt ot yemez, ağlardı!

Otu, ata yedirdim, Eti, ite yedirdim;	Tanıdın mı geyiği?	Sönük ocak canlansın, Yoksul ülke şanlısın!”
Açtım bir elmas oda, Dev şahını uykuda...	Kimse beni bu devden Alamazdı, ancak sen Kaya deldin; dağ yardım, Geldin, beni kurtardın!	İndik, iti okşadık, At sırtına atladık;
Gördüm, kestim başını; Dedim: Ey ifrit, hani,	Ah! O imiş anladım, Sevincimden ağladım;	Geçtik nice dağ, kaya, Geldik Demirkapı’ya!
Nerde, dünya güzeli? Dedi: Elinde eli!	Dedim; Turan meleği! Türk’ün yüce dileği!	Kapanması çok yıldız: Açıl! dedim açıldı!
Döndüm, baktım bir Kırgız Elbiseli güzel kız...	Yüz milyon Türk bu anda Seni bekler Turan’da!	Yol verince gizli yurt... Aldı bizi bir Bozkurt...
Durmuş bakar yanımda; Şimşek çaktı canımda!	Haydi, çabuk varalım; Karanlığı yaralım!	Kafdağı’ndan geçirdi, Türk iline getirdi!
Güldü, dedi: “Türk beyi!		

Turan

Nabızlarımda vuran duygular ki tarihin
Birer derin sesidir, ben sahifelerde değil,
Güzide, şanlı, necip ırkımın uzak ve yakın
Bütün zaferlerini kalbimin tanininde,
Nabızlarımda okur, anlar, eylerim tebcil.
Sahifelerde değil, çünkü Attila, Cengiz,
Zaferle ırkımı tetviç eden bu nâsiyeler,
O tozlu çerçevelerde, o iftira-âmiz
Muhit içinde görünmekte kirli, germende;
Fakat şerefle nümâyân Sezar ve İskender!
Nabızlarımda evet, çünkü ilm için müphem
Kalan Oğuz Han’ı kalbim tanır tamamıyla,
Damarlarımda yaşar şan ve ihtişamıyla
Oğuz Han, işte budur gönlümü eden mülhem:
Vatan ne Türkiye’dir Türklere ne Türkistan;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan.

Veri Toplama Araçları

Ortaöğretim öğrencilerine değerler eğitimi bağlamında millî kimlik kazandırılması sürecinde Ziya Gökalp’in Alageyik ve Turan şiirlerinin üstlendiği işlevleri tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada, veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Doküman inceleme, amaçlanan hedefe odaklı bilgi içeren belgelerin özgün kelime ve kavramlar açısından taranmasıdır (Neuendorf, 2017). Dokümanlar, nitel araştırmalarda geleneksel veri toplama kaynaklarından biri olarak kabul edilir ve araştırmacılar için hazır bilgi kaynağıdır (Merriam, 2018). Karakaya (2009) nitel araştırmalarda veri toplama yöntemleri olarak gözlem, görüşme ve dokümanların kullanıldığını ve yazılı kaynakların incelenmesi için başvurulan yöntemin doküman inceleme olduğu bilgisini aktarmaktadır. Geçmişten kalan belgeler veya güncel belgeler araştırmacılar için zengin veri kaynaklarıdır. Ancak Punch (2005), çoğu kez bu zengin kaynakların araştırmacılar tarafından göz ardı edildiğini belirtir. Yıldırım ve Şimşek’in de (2011, s.113) belirttiği gibi “Doküman inceleme, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.”

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

Bu çalışmada kullanılan "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerde geçen millî/ manevi değerlerle ilgili kategori listesi veri toplama aracı olarak değerlendirilmiştir. Değerlerle ilgili tasnifler incelenmiş; çalışmanın amacı ve kapsamı ile değer sınıflamalarının kıyaslanması neticesinde "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirler Nelson'ın (1974) değerler sınıflandırmasına göre incelenmiştir. Araştırmanın ikinci veri toplama aracı olan Nelson'ın değerler sınıflandırması şöyledir:

Tablo 2.

Nelson'a göre Değerlerin Sınıflandırılması

DEĞER	AÇIKLAMA
Bireysel Değerler	Bireysel değerler seçim yapmada ve satın aldığımız ürünlerde, hobilerimizde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerimizle ilişkilidir.
Grup Değerleri	Grup değerleri, belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir.
Sosyal Değerler	Sosyal değerler ise adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin mevcut toplumsal yapı içinde varlığını devam ettirmesini sağlar. Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır

(Akbaş, 2004. s.60).

İşlem / Verilerin Toplanması

Çalışmada, değerler üzerinde yapılan araştırmalarla ilgili görüşlerin değerlerin sınıflandırması konusunda çeşitlilik gösterdiği sonucuna varılmıştır. Araştırma kapsamında, değer kavramı ile ilgili sınıflandırmalardan en çok bilinen ve kabul edilenler olan Nelson (1974), Rokeach (1968), Spranger (1928) ve Schwartz'a (1992) (Naylor ve Diem, 1987: 350) ait tasnifler incelenmiştir.

Nelson (1974) değerleri bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler şeklinde sınıflamıştır: Kişisel değerler belirli bir bireyin değerleridir ki birey arkadaşlarını, grubu veya genel sosyal değerleri dikkate almaksızın bu değerlere bağlanmak arzusundadır. Grup değerleri belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup bir aile, bir dini grup, bir siyasi grup, bir kulüp veya organizasyon ya da bir etnik grup olabilir. Sosyal değerler genel olarak üzerinde anlaşmaya varılmış, toplumun büyük bir kısmı tarafından paylaşılan değerlerdir; bu değerler toplumu şekillendirir, tanımlar ve o toplumun yapısını etkiler (akt. Naylor ve Diem 1987: 349–350). Verilen bilgiler göz önünde bulundurularak Nelson'ın değerler sınıflaması, araştırmanın inceleme nesnesi olan şiirlere, muhteva açısından uyarlanmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda verileri analiz etmek için söylem analizi, konuşma analizi, betimsel analiz ve içerik analizi gibi çeşitli yöntemlere başvurulur. Araştırmanın amacı ve kavramsal çerçevesi doğrultusunda, "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerde geçen millî/ manevi değerlerle ilgili kategori listesi ve Nelson'ın değerler sınıflandırması veri toplama araçları ile elde edilen verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır.

İçerik analizi, bir veya birçok metnin içindeki kelimelerin, kavramların, temaların, deyimlerin veya cümlelerin belirlenip sayıya dökülmesi için kullanılır (Karagöl, 2018, s.293). İçerik analizinde temel amaç, metinden elde edilen verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Söz konusu kavramlar, araştırmacıyı temalara ulaştırır. Bu temalar sayesinde olgular düzenlenir ve anlaşılır hâle getirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.227).

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen bütün kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir

Bulgular

Çalışmada verilen bilgiler ve Gökalp'in fikirleri doğrultusunda incelenen "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerin muhtevasında millî ve manevi değerlerin yer aldığı doküman analizi ile saptanmış; bulgular Nelson'un değerler sınıflandırmasına göre kategorize edilmiştir. Alageyik ve Turan adlı şiirlerin millî kimlik inşası sürecindeki işlevi olan çalışmanın iki alt amacına ilişkin bulguların ayrıntılı analizine de bu bölümde yer verilmiştir:

Tablo 3.

Alageyik Adlı Şiirde Geçen Değerlerle İlgili Kavramların Sınıflandırılması

	Değerler	Kavramlar	Yüzdeler Oranı
Bireysel Değerler-Dini Unsurlar:		Melek, peri (2)	%1,12
Grup Değerleri	-Millî Unsurlar:		
	1. Bayrak	Alageyik, akdoğan, altinköşk,	%7,49
	2. Millet	aksakallı, kılıç, Kırgız, Turan (2),	
	3. Milliyetçilik ve İrk	Türk (3), demirkapı, at sırtı, yurt,	
	4. Türk	bozkurt, il, elma, sırlı elma	
	5. Vatan		
Sosyal Değerler	- Kültürel Unsurlar:	Kafdağı (2), izini bulmak, yitmek,	%16,47
	1. Atasözleri/Deyimler/ Kalıplaşmış İfadeler	dünya güzeli, bin yıllık çilenin dolması, sır olmak, devler, cirit oynamak, el bağlamak, selam vermek, altinköşk (2), az gittim	
	2. Tarihî Eserler	uz gittim, otu ata yedirdim eti ite	
	3. Tarihî Şahsiyetler	yedirdim, dev şahı, kaya delip	
	4. Tarihî Yerler/ Şehirler/ Ülkeler	dağ yarmak, sönmük ocak, şanlanmak, at sırtına atlamak	
Toplam	Alageyik şiirindeki kelime sayısı 267	Kavram sayısı 67	%25,08

Tablo 3'te de görülebileceği gibi şiir, Nelson'un değerler sınıflandırmasına göre kategorize edilen bulgular üzerinden değerlendirilmiştir. Nelson'un sınıflamasında Bireysel Değerler olarak tanımladığı kısım bu çalışmada Dini Unsurlara karşılık, Grup Değerleri olarak tanımladığı kısım Millî Unsurlara karşılık, Sosyal Değerler olarak tanımladığı kısım Kültürel Unsurlara karşılık gelmektedir. Araştırmada yapılan sınıflamaya göre tespit edilen değer unsurları ile ilgili kelimelerin kategorilerine göre yüzdeler oranları, şiirin 267 kelimedenden oluşan tam metni üzerinden hesaplanmıştır.

Buna göre sınıflamadaki *Dini Unsurlar* başlığı altındaki değerler %1,12; *Millî Unsurlar* başlığı altındaki değerler %7,49; *Kültürel Unsurlar* başlığı altındaki değerler %16,47 oranına karşılık gelmektedir. Toplamda ise "Alageyik" adlı şiirdeki kelimelerin %25,08'lik oranda millî ve manevi değerlere karşılık gelen kavramlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Şiir bu doğrultuda değerlendirildiğinde, Alageyik'in muhtevasında bulunan ve yukarıdaki *Millî Kimliğin İnşası Sürecine Hizmet Eden Kavramlar* Tablosunda da görülebilecek olan millî ve manevi değer unsurları tesadüfi bir şekilde kullanılmamıştır.

Nelson'un değerler sınıflamasından yola çıkılarak Turan adlı şiirdeki değer unsurları şu şekilde kategorize edilmiştir:

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

Tablo 4.

Turan Adlı Şiirde Geçen Değerlerle İlgili Kavramların Sınıflandırılması

	Değerler	Kavramlar	Yüzdeler Oranı
Bireysel Değerler	-Dini Unsurlar:	-	0
Grup Değerleri	-Millî Unsurlar:		
	6. Bayrak	Tarih; güzide, şanlı, necip ırk,	%17,5
	7. Millet	zafer (2), vatan (2), Türkiye, Türk,	
	8. Milliyetçilik ve İrk	Türkistan, müebbet bir ülke,	
	9. Türk	Turan	
10. Vatan			
Sosyal Değerler	- Kültürel Unsurlar:		
	5. Atasözleri/Deyimler/ Kalıplaşmış İfadeler	Nabzında vurmak, Attila, Cengiz,	%10
	6. Tarihî Eserler	Sezar, İskender, Oğuz Han (2),	
	7. Tarihî Şahsiyetler		
8. Tarihî Yerler/ Şehirler/ Ülkeler			
Toplam	Turan şiirindeki kelime sayısı 91	Kavram sayısı 25	%27,5

Tablo 4'te görülebileceği gibi Turan şiiri, Nelson'ın değerler tasnifine göre kategorize edilen bulgular üzerinden değerlendirilmiştir. Nelson'ın tasnifinde *Bireysel Değerler* olarak tanımladığı kısım bu çalışmada *Dini Unsurlara* karşılık, *Grup Değerleri* olarak tanımladığı kısım *Millî Unsurlara* karşılık, *Sosyal Değerler* olarak tanımladığı kısım *Kültürel Unsurlara* karşılık gelmektedir. Araştırmada yapılan sınıflamaya göre tespit edilen değer unsurları ile ilgili kelimelerin kategorilerine göre yüzdeler oranları, "Turan" adlı şiirin 91 kelimedenden oluşan tam metni üzerinden hesaplanmıştır.

Buna göre tasnifteki *Dini Unsurlar* başlığı altında yer alacak değerlerle ilgili herhangi bir kavram bulunmamaktadır. *Millî Unsurlar* başlığı altındaki değerler %17,58; *Kültürel Unsurlar* başlığı altındaki değerler %10,98 oranına karşılık gelmektedir. Toplamda ise *Turan* şiirindeki kelimelerin, %28,56'lık oranda millî ve manevi değerlere karşılık gelen kavramlardan oluştuğu tespit edilmiştir.

Şiir bu doğrultuda değerlendirildiğinde, *Turan*'ın muhtevasında bulunan ve Tablo 5'te belirtilen kavramlarda da görülebileceği gibi metinde, millî ve manevi değer unsurları yüzde yirmi yedinin üstünde yüksek bir oranla yer almaktadır. Dolayısıyla Turan adlı şiirin, çalışmada hedef kitle olarak ifade edilen ortaöğretim öğrencilerinin millî kimlik inşası sürecindeki değerler eğitimine katkı sağlayacak bir metin olduğu sonucuna, söz konusu bulgulardan yola çıkılarak ulaşılmıştır.

Gökalp'ın "Turan bazılarının zannettiği gibi, Türklerden başka Moğolları, Tunguzları, Macarları da ihtiva eden bir kavimler haritası değildir. Bu zümreye, ilim lisanında Ural-Altay zümresi denilir" sözleriyle Turan'ın sınırlarını çizdiği anlaşılmaktadır. Turan adlı şiirin, belirtilen görüşler doğrultusunda yapılan içerik analizine göre, çalışmanın amacına yönelik kullanılabileceği öngörülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Ziya Gökalp eğitimi kültüre bağlar. Ona göre eğitimin amacı genç kuşaklara millî kültürü aktarmaktır. Millî kültür milletin özünü oluşturur ve bir milletin hayatı, dış görünüşünde çeşitli medeniyetlerin geleneklerinden oluşan ayrı cinsten bir karmaşa gibi görüldüğü hâlde, gerçekte birbiriyle uyumlu kurumlardan meydana gelen katıksız bir kültürden ibarettir. Bu nedenle kültüre ulaşmanın yollarını bilmek gerekir. Millî kültüre ulaşmak isteyenler ise yabancı kültürün hayranı olmamalıdır; ortak bir geleneğin çeşitli milletlerde uğradığı değişiklikleri, yani farklı kurumları nasıl ortaya çıkardığını araştırmalıdır. Bir kültürde bulunan zıt akımlar arasındaki gizli bağlantılar keşfedilmelidir.

Gökalp bu anlamda "Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak" ilkelerini eğitim görüşleri açısından da ele almıştır. Türk milleti çağdaş bir toplum olma yolunda bulunduğu göre eğitimde

millîliğin sağlanması, çağdaşlığı millîlikle destekleyerek onu olgunlaştırmayı gerektirir. Buna göre Türk çocukları millî kültüre göre eğitim görmelidir. Toplumun ahlaki ve manevi ihtiyaçları da din ve kültürle karşılanmalı, dolayısıyla eğitim ve öğretim bu ihtiyaçları yerine getirecek şekilde düzenlenmelidir. Neticede Ziya Gökalp'ın eğitim anlayışını şekillendiren ana fikir, millî ve dinî (kültür) kimliği yitirmeksizin çağdaşlaşmayı mümkün kılan bir eğitim sistemini oluşturma gayesinde yatmaktadır. Ona göre Türk Devleti, millî kültürün ve çağdaş medeniyetin gereklerini yerine getiren mefkûreci şahsiyetler yetiştirmek üzere teşkil edilmiş bir millî eğitim sistemini hayata geçirdiği ölçüde geleceğe güvenle bakabilir (TDV İslam Ansiklopedisi, 2021).

Çeşitli kaynaklarda, Ziya Gökalp'ın, Selanik'te Ali Canip Yöntem'in çıkardığı, Ömer Seyfettin'in de hikâyelerini yayımladığı *Genç Kalemler* dergisi çevresiyle tanıştığı ve 1910'da yazdığı *Turan* manzumesinde ortaya koyduğu fikirlerin Ömer Seyfettin'in Türkçe üzerine geliştirdiği siyasetten etkilendiği aktarılmaktadır. Gökalp bu etkiyi, dönemin Osmanlılık ve İslamcılık gibi politikalarına karşı *Türkçülük* politikasını geliştirmekte kullanmıştır. Bu doğrultuda daha sonraları gençler için yazdığı *Kızılma* ve çocuklar için yazdığı *Alageyik* şiirlerinde bu politikayı sembolik manzum hikâyeler aracılığıyla anlatma yoluna gitmiştir.

Turan kelimesinin, *Turlar* yani *Türkler* demek olduğu için, Türkleri içine alan camia ile ilgili bir isim olduğunu aktaran Duran, (2011) buna göre Turan kavramının, bütün Türkleri içine alan büyük Türkistan olarak adlandırılabilceğini ifade eder. Turan; Türkçe konuşan Yakut, Kırgız, Özbek, Tatar, Oğuz gibi Türk şubelerini içine alan bir unvandır ve Gökalp'a göre Türkçülüğün uzak mefkûresi olan Turancılık ile amaçlanan, adı geçen bu Türk soylarını *lisanda, edebiyatta, harsta* birleştirmektir.

Farklı bir açıdan Turancılık hareketinin ırkçılıkla ilişkilendirilmesine karşılık Kafesoğlu, (2017) eleştirenlerin algıladıkları nitelikte bir Turancılığın Gökalp'ın *Yeni Hayat* yazılarında yer almadığını belirtmektedir. Yazar, Gökalp'ın *Turan* şiirini ise şu şekilde değerlendirmektedir: (...) millî kültür sahası; ulaşılabilecek hedef, hür, müstakil ve ilmi, fikri, edebiyatı, felsefesiyle, medeni Türklük idi. "Turan'" gerçekleştirilmek *Türk İnsanı* yaratmak demektir. Bu hedef Kafesoğlu'ya göre kültür Milliyetçiliğinin öncüsü niteliğindedir.

1915 yılından sonra Gökalp'ın Turan'a dair bir şey yazmadığını eleştirenlere, Dalgıç'ın (2018) ifade ettiği gibi "Gökalp'ın toplumsal realitenin sunduğu gerçekler ışığında, milletin kurtuluşunun kültüre dayanan Milliyetçilikte olduğunu fark edip bu yolda çalıştığını" söylemek gerekir. Yani Gökalp'ın Milliyetçiliği gerçekçi toplumsal nedenlere dayanmaktadır.

Bu çalışmada *Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi Bakımından İncelenmesi* hususu belirtilen açılardan önem kazanmaktadır.

Mehmet Kaplan'dan (1983, s.32) aktarılan bilgilere göre, çeşitlilik içinde birlik bilincine dayanan millî devletler için beraberliği sağlamada başvurulacak en mühim unsurlardan biri "Milletin geçmişteki varlığı, onun mirası, bugüne kalan hatırası" olan tarihtir. Dolayısıyla, kültürel öğeleri aktarmanın ve böylece bir millî bilinç yaratmanın en önemli aracının tarih ve dil olduğu söylenebilir. Bir dilin ortak kültürün taşınmasındaki rolü göz önüne alınırsa dil bilincinin oluşturulmasında edebî metinler dolaylı olarak büyük öneme sahiptir. Dil gelişiminde ve kültürel değerlerin aktarılmasında manzum eserlerin yapısal özellikleri açısından önemi göz ardı edilmemelidir. Çalışma, bu bağlamda da dikkat çekicidir.

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi Bakımından İncelenmesi başlıklı araştırmanın "ortaöğretim öğrencilerine değerler eğitimi bağlamında millî kimlik kazandırılması sürecinde Ziya Gökalp'ın Alageyik ve Turan şiirlerinin üstlendiği işlevler nelerdir" problem cümlesi doğrultusunda:

Edebî metinlerin dil ve kültür aktarımındaki rolü ile ilgili bilgiler aktarılmış, tartışmalar yürütülmüş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Değerler eğitiminin, ortaöğretim öğrencileri üzerinde nasıl bir önem taşıdığı hakkında araştırmalar yapılmış ve elde edilen verilerden yola çıkılarak millî kimliğin inşasında değerler eğitiminin önemi tartışılmıştır. Alageyik ve Turan adlı şiirlerin millî kimlik inşası sürecindeki olası işlevleri değerlendirilmiştir. Ziya Gökalp'ın Alageyik ve Turan adlı şiirlerinde değerlere (sevgi (vatan, tarih), hürriyet severlik; dil, din sevgisi, kahramanlık; kültür, örf ve âdetlere bağlılık...) ne oranda ve ne şekilde yer verildiği, *Değerler Sınıflaması* yaklaşımlarından hareketle kategori tabloları oluşturularak tespit edilmiştir.

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

Ayrıca "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerin, ortaöğretim müfredatı çerçevesinde değerler eğitimi ile ne derecede/ ne şekilde örtüşmekte olduğu sorusuna cevap aranmış ve değerler eğitiminin millî kimliğin inşasına katkısının ne ölçüde olabileceği çeşitli kaynaklardan yola çıkılarak değerlendirilmiştir.

Değerler eğitiminin herhangi bir yaklaşıma indirgenerek verimli olamayacağı fikrinden hareketle incelenen kaynaklarda *Bütüncül Değerler Eğitimi Yaklaşımının* önerildiği; değer eğitiminde farklı yöntemlerin bir bütünlük içinde kullanılmasının bireyin düşünce ve duygu dünyasının her ikisine de hitap edilmesi amacıyla gerektiği bilgisi bu çalışmanın tamamlanması sürecinde göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmacıların görüşlerinden hareketle bütüncül değerler eğitiminin, "eğitim sürecine etki eden çevresel ve sosyal faktörlerin göz önünde bulundurulmasının gerekliliğini" vurgulaması açısından da önem kazandığı fikri, çalışma açısından yararlı görülmüştür. Bu doğrultuda karakter eğitimi yaklaşımının, eğitimin ahlaki boyutu ile öğrenci hayatının sosyal ve vatandaşlık alanlarını birleştiren bütüncül bir yaklaşım olması, araştırmacının yazılması sürecinde dikkate değer bulunmuştur. Karakter eğitiminin, örtük veya açık programlar aracılığıyla, hedef kitleye "saygı, sorumluluk, dürüstlük, adalet, sadakat, güvenilirlik" gibi temel insanî değerleri kazandırma, bu gibi değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda bireylere yardımcı olmayı amaç edindiği bilinmektedir. Verilen bilgiler referans alınarak *Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin İncelenmesi* başlıklı bu çalışmada yapılan analizler, bütüncül Değerler Eğitimi Yaklaşımına göre tamamlanmıştır.

Türkiye'de eğitim öğretim faaliyetlerinin yönetilmesi ve yönlendirilmesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından devlet adına gerçekleştirilmektedir. Türk Millî Eğitim sistemin faaliyetleri, günümüzde de yürürlükte olan 1739 sayılı Temel Kanun'a uygun olarak yürütülmektedir. Bu araştırmanın ilgili kısımlarında da bahsedildiği gibi Millî Eğitim Temel Kanunun genel amaçlarında, değerler eğitiminin üzerinde önemle durulduğu tespit edilmiş ancak söz konusu eğitimin ne şekilde veya hangi materyallere yapılması gerektiği ile ilgili somut veriye rastlanmamıştır.

MEB Türk Dili ve Edebiyatı Programı'nda belirtilen ders kitabının taşınması gereken nitelikler ile çalışma nesnelere oluşturulan "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirler mukayese edilmiş ve incelenen şiirlerin ders kitaplarında yer alacak metinlerin taşınması gereken nitelikler ile çelişmediği değerlendirilmiştir. Farklı bir söyleyişle "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirler, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında değerler eğitimi sürecinde kullanılacak kavramları ihtiva eden metinlerdir. Dolayısıyla söz konusu eserlerin değerler eğitimine yönelik kullanılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Verilen bilgiler ve çalışma kapsamında incelen metinlerdeki bulgular neticesinde, bu çalışmada analizi yapılan "Alageyik" ve "Turan" adlı şiirlerin muhtevalarında çok sayıda millî ve manevi değer unsurunun yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan çalışmanın amacına istinaden, adı geçen şiirlerin hedef kitlenin millî kimlik inşası sürecinde değerler eğitimine katkı sağlayacak unsurlar barındırdığı söylenebilir.

Muhtemel Millî Eğitim Şûraları veya Ders Kitabı Hazırlanması ile ilgili çalıştaylarda, bu çalışmadaki tespitlerin değerlendirilmesinin Türk dili ve edebiyatı alanı için yararlı olabileceği öngörülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen bütün kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranı

Çalışmanın 1. yazarı olan Seda BEKTEŞ %80, 2. yazarı olan Prof. Dr. Mustafa Kurt %20 oranında çalışmaya katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması teşkil edebilecek herhangi bir durumun bulunmadığı yazarlar tarafından beyan edilmiştir.

Kaynaklar

- Alan, S. (2018). *Tanzimat Edebiyatı'nda millî kimlik inşası*. İstanbul: Kesit Yay.
- Bostan, M. (2011). *Şiirleri ve mektupları ışığında Ziya Gökalp düşüncesi*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anma Eserler.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökalp, Z. (2019). *Genç kalemler ve Türk yurdu yazıları*. İstanbul: Ötüken.
- Gökalp, Z. (1976). *Yeni hayat doğru yol*. Ankara: Devlet Kitapları.
- Kafesoğlu, İ. (2017). *Türk milliyetçiliğinin meseleleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, M. (1983). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- MEB (2018). *Ortaöğretim Türk edebiyatı dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2005). *Ortaöğretim Türk edebiyatı dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Arslan, E. ve Arı, R. (2008). Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçeye uyarlama, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 53-60.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- İnalçık, H. (1965). Sosyal değişme Gökalp ve Toynbee. *Türk Kültürü*, III(31), s. 421-433.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çakıcı, E. (2013). Türk edebiyatı dersinin eğitiminde değerler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 41-57.
- Timurtaş, F. K. (1960). Şair Ziya Gökalp. *Türk Yurdu*, 12(290).
- Akbaş, O. (2004). Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ateş, M. (2004). Ziya Gökalp'in çocuk edebiyatı ile ilgili görüşleri ve eserleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tezi, Konya.
- Dalgıç, O.K. (2018). Ziya Gökalp'in TÜRK Millî kimliği algısı ve Türkçülük anlayışı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Duran, M. (2011). Türk Milliyetçiliğinin üç ideoloğu: İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurt, M. (2017). *Türk dili ve edebiyatı eğitiminde edebî metinlerin işlevi ve metin seçimiyle ilgili sorunlar*. İ. Çetin ve H. Çeltik (Ed.), *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s.437-442) içinde. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Kabaklı, A. (2003). *Şiir incelemeleri*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.
- Kaplan, M. (1965). Ziya Gökalp ve Saadet Perisi. *Türkiyat Mecmuası*, 14, 37-64.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (2021). Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/>

Extended Abstract

Introduction

In recent years, it has been revealed in various aspects that values guide human life. People act on their values when generating ideas or turning their ideas into behavior. These values can change in time, and from generation to generation. Social change is inevitable at every age and it is normal to have differences between generations, but these differences should not be at a level that causes a gap where generations cannot understand each other's language and culture. In order to achieve this balance, values education becomes important. It can be said that every course given in schools contributes to the education of values.

The Turkish language and literature course help the target audience develop their reading and listening skills, learn grammar rules, diction rules, and gain reading habits, as well as improving their national, moral, and universal values. This contribution can be made to students through the texts in textbooks. When values (language, religion, heroism, civilization, adherence to customs and traditions, patriotism, love of homeland, history, etc.) are considered as a step towards reaching universal values

Değerler Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'ın "Alageyik" ve "Turan" Adlı Şiirlerinin Millî Kimlik İnşası Sürecine Etkisi

in raising human beings, the importance of values education for the ultimate goal can be better understood.

Turkish and literature courses are very rich in both text diversity and content. Elements of values education can be given through texts in literary genres such as fairy tales, short stories, novels, epics, plays, poems. The fact that literary texts are created with aesthetic concern is of the greatest importance in this regard. It is thought that this study, which aims to determine the functions undertaken by Ziya Gökalp's poems called Alageyik, and Turan, in the process of gaining national identity in the context of values education in secondary education students, will also contribute to the field of values education.

Written works are one of the sources that can be used in values education in the construction of national identity. Language of culture is shaped by the elements of the written language, and can only be followed through written texts. One of the most important literary texts in question is poetry. For this reason, the value elements in Ziya Gökalp's Alageyik and Turan poems were determined and it was attempted to determine to what extent these elements overlap with the values education in the current Turkish Language and Literature curriculum.

Considering the researchers' views on the characteristics of values, it has been concluded that there is a social transference as well as the fact that values are generally transferred from generation to generation, and are acquired by individual will. At the same time, although it is accepted that values are culture-specific and differ from culture to culture, the concept of "value" is still universal. In the age we live in, values can change as a result of technological developments and factors such as globalization. After all, since the transformations in values affect society and culture, it should always be the subject of literature.

Method

This research is a single case study, one of the qualitative research designs. Ziya Gökalp's poems Alageyik and Turan constitute the object of review of the research. In this research, which aims to determine the functions of Ziya Gökalp's Alageyik and Turan poems in the process of gaining national identity in the context of values education to secondary school students, document analysis has been preferred as a data collection method. The category list related to the national/spiritual values in the poems " Alageyik " and "Turan" used in this study has been used as data collection tools. The classifications related to the values have been examined, and as a result of the comparison of the purpose and scope of the study and the value classifications, the poems named " Alageyik " and "Turan" have been analyzed according to Nelson's (1974) classification of values.

In the study, it has been concluded that the opinions about the studies on values vary on the classification of values. Within the scope of the research, the classifications of Nelson, Rokeach, Spranger and Schwartz, which are the most known and acknowledged classifications related to the concept of value, have been examined. Nelson's classification of values has been adapted in terms of content to the poems that are the object of study of the research.

In line with the purpose and conceptual framework of the research, content analysis has been used in the analysis of the data obtained with the category list related to national/spiritual values and Nelson's classification of values in the poems "Alageyik" and "Turan". In line with the information given in the study and Gökalp's ideas, it has been observed by document analysis that national and spiritual values have been included in the content of the poems, and the findings have been categorized according to Nelson's classification of values.

Result and Discussion

The reflections of the political and social situation of the society on the poetic works of the period have been determined based on social psychology. In this period, the poems titled "Alageyik" and "Turan", which contain national and cultural values, have been examined in terms of language, structure and theme, and the possible effects of the poems on the target audience have been analyzed based on the psychosocial development of the target audience. In line with the information given and Gökalp's ideas, it has been determined that national and spiritual values are frequently used in the

content of the poems "Alageyik" and "Turan". A detailed analysis of these works is also included in this study. In the study, information about the role of literary texts in the transmission of language and culture has been conveyed, discussions have been carried out and evaluations have been made. The research has been conducted on the importance of values education on secondary school students and based on the data obtained, "the importance of values education in the construction of national identity" has been discussed. It has been determined to what extent and how values such as love (homeland, history), freedom, language, love of religion, heroism, sense of compassion, devotion to culture, customs, and traditions take place in the poems called "Alageyik" and "Turan". The poems named have been compared with the specified qualifications, and it has been determined that the mentioned poems has not contradicted the qualities that the texts to be included in the course books specified in the Turkish Language and Literature Curriculum.

Therefore, it has been concluded that it would be appropriate to use the mentioned works for values education. As a result of the information given and the evaluations based on them, there are many national and moral values in the poems. In this respect, based on the purpose of the study, it has been determined that the mentioned poems contain elements that can be used in values education in the process of national identity construction of the target audience.

It has been concluded that the evaluation of the findings in this research can be beneficial for the field of Turkish language and literature, and in the workshops related to the National Education Councils or the preparation of textbooks.